



Zorginstituut Nederland

201801726

> Retouradres Postbus 320, 1110 AH Diemen

Aan de Geschillencommissie van
Stichting Klachten en Geschillen Zorgverzekeringen (SKGZ)
T.a.v. mevrouw mr.
Postbus 291
3700 AG ZEIST

Zorginstituut Nederland
Zorg I

Willem Dudokhof 1
1112 ZA Diemen
Postbus 320
1110 AH Diemen
www.zorginstituutnederland.nl
info@zinl.nl

T +31 (0)20 797 85 55

Contactpersoon

2019056395

Datum 20 november 2019
Betreft Advies als bedoeld in artikel 114 Zorgverzekeringswet

Zaaknummer
2019054057

Onze referentie
2019056395

Uw referentie
201801726

Uw brief van
1 november 2019

Geachte voorzitter, commissie,

U hebt op 1 november 2019 aan Zorginstituut Nederland (het Zorginstituut) advies gevraagd als bedoeld in artikel 114, derde lid Zorgverzekeringswet (Zvw). Verzoekster en verweerder hebben een geschil over de vergoeding van een aangezichtscorrectie in de vorm van een voorhoofd- en kinreconstructie, en een haartransplantatie. Uit te voeren in Malaga, Spanje.

Bij uw adviesaanvraag hebt u ons ook een kopie van het dossier gestuurd, maar een verslag van de hoorzitting ontbreekt nog. Het Zorginstituut brengt daarom een voorlopig advies uit, dat nog aangepast kan worden als uit het verslag van de hoorzitting nieuwe feiten of omstandigheden naar voren komen.

In de tussen partijen overeengekomen zorgverzekering is de aanspraak op medisch specialistische zorg omschreven. Dit komt overeen met hetgeen daarover bij en krachtens de Zorgverzekeringswet is bepaald.

Vooraf merkt het Zorginstituut nog op dat zijn adviestaak beperkt is tot de vraag of verzoekster aanspraak heeft op een verstrekking of een vergoeding op grond van de basisverzekering. Het advies van het Zorginstituut kan dus geen betrekking hebben op een beslissing van verweerder op basis van de aanvullende verzekering of coulance.

Medische beoordeling

Na kennisneming van het geschil heeft het Zorginstituut dit dossier voor een medische beoordeling voorgelegd aan zijn medisch adviseur. Deze heeft de stukken bestudeerd en deelt het volgende mee.

Situatie verzoekster

Verzoekster heeft bij verweerder een voorhoofd- en een kin-reconstructie aangevraagd waarbij gelijktijdig een haartransplantatie wordt verricht. De behandelingen worden uitgevoerd in het kader van een man-naar-vrouw transitie

en zullen plaatsvinden in Malaga, Spanje. Verzoekster was bij het genderteam van het VUmc onder behandeling. Zij heeft in 2015 geslachtsveranderende operaties ondergaan maar de geslachtsveranderende en hersteloperaties hebben voor verzoekster niet het functioneel en esthetisch gewenste resultaat gehad.

Zorginstituut Nederland
Zorg I

Datum
20 november 2019

Onze referentie
2019056395

Behandelend chirurg schrijft op 25 april 2017 als onderbouwing voor de medische noodzaak van Facial Feminization Surgery (FFS) dat verzoekster *"experiences stress, anxiety and dysphoria due to the fact that her physical appearance is not in accordance with her own sense of gender identity, as the patient has certified through her Psychotherapist of reference."* en dat zij *"In our professional opinion, [...] will significantly benefit from FFS, improving her overall global health"*. In een offerte 24-3-2017 wordt aangeraden een *"subtle elevation of the eyebrows and the reconstruction of the orbitofrontal area (forehead reconstruction)"* een *"Bone sculpture used on the chin"* en als *'optional treatment'* een *"SIMULTANEOUS HAIR TRANSPLANT"*.

Op 29 januari 2019 geeft de MKA-chirurg aan dat vanwege de mannelijke kenmerken van het gelaat bij verzoekster passabiliteit niet mogelijk is. En dat zij herhaaldelijk slachtoffer is van (verbaal) geweld en discriminatie, wat negatieve gevolgen heeft op psychosociaal en economisch gebied.

Behandelend huidarts verklaart d.d. 14 september 2016 dat gezien de gender problematiek en het dragen van een haarprothese het wenselijk is om een haarimplant behandeling te ondergaan. Op 16 mei 2018 geeft de huidarts aan dat verzoekster een autoimmuunhuidziekte heeft, welke littekenvorming en kaalheid veroorzaakt op de scalp. Deze ziekte is tot stilstand gekomen middels ingestelde therapie. Wel heeft zij littekenvorming met secundaire alopecia (kaalheid) plekken ontwikkeld.

Verweerder heeft de aanvraag tot vergoeding van een voorhoofd- en een kin-reconstructie waarbij gelijktijdig haartransplantatie wordt verricht afgewezen. Verweerder voert hierbij aan dat geen sprake is van een passabiliteitsprobleem. Er is dan geen sprake van een verminking. De haartransplantatie is volgens verweerder niet doelmatig.

Standpunt aangezichtschirurgie

In 2010 heeft het CVZ (nu Zorginstituut Nederland) onderstaande standpunt ingenomen over aangezichtschirurgie bij man-vrouw transseksuelen:¹ Aangezichtschirurgie bij man-vrouw transseksuelen behoort tot de te verzekeren prestaties Zvw, indien bij de man-vrouw transseksueel sprake is van een passabiliteitsprobleem. Men spreekt van een passabiliteitsprobleem als een man-vrouw transseksueel vanwege het (nog altijd aanwezige) mannelijke gelaat, niet als vrouw wordt herkend, waardoor mensen in het voorbijgaan een schrikreactie vertonen of bevreemd of niet respectvol reageren. Een in de praktijk ontwikkelde scorelijst – een zogenoemde 'uiterlijke kenmerkenlijst' – kan als hulpmiddel dienen om na te gaan of sprake is van een passabiliteitsprobleem.

¹CVZ, Standpunt 'Zorg aan transseksuelen behoort grotendeels tot het terrein van de Zvw en deels tot het terrein van de AWBZ en de Wmo', 22 maart 2010. Te raadplegen via:
<https://www.zorginstituutnederland.nl/publicaties/standpunten/2010/03/22/zorg-aan-transseksuelen-behoort-grotendeels-tot-het-terrein-van-de-zvw-en-deels-tot-het-terrein-van-de-awbz-en-de-wmo>

Zoals in het CVZ advies van 2010 staat worden kenmerkende verschillen tussen het mannelijke en vrouwelijke uiterlijk wat betreft het voorhoofd vooral bepaald door de verschillen in de benige structuren in de supra-orbitale regio (het voorhoofd). Toegepaste ingrepen zijn wat betreft het bovenste 1/3 deel van het aangezicht:

- reductie supra-orbitale prominentie;
- haarlijnwijziging en voorhoofds-/wenkbrauwlift, bedoeld om het voorhoofd een vrouwelijker aanzien te geven en de wenkbrauwen een vrouwelijker positie.

Zorginstituut Nederland
Zorg I

Datum
20 november 2019

Onze referentie
2019056395

Relevant is dat het genderteam van het VUmc een scorelijst heeft opgesteld – een zogenoemde ‘uiterlijke kenmerkenlijst’ – waarmee semikwantitatief vastgesteld kan worden of een persoon vooral een mannelijke of vooral een vrouwelijke uitstraling heeft. Met deze scorelijst kan ook het gelaat worden beoordeeld. Het betreft hier een (niet gevalideerde) scorelijst die vooralsnog alleen in research projecten is gebruikt, maar wel als hulpmiddel kan dienen om na te gaan of mogelijk sprake is van een passabiliteitsprobleem. Het genderteam heeft aangegeven dat het met het oog op de betrouwbaarheid wenselijk is dat de lijst ingevuld wordt door ten minste drie personen die ieder vanuit een andere (professionele) invalshoek een oordeel geven over het uiterlijk. Te denken valt aan een arts, een psycholoog en een voor de patiënt onbekende derde.

Het CVZ adviseerde in het advies van 2010 zorgverzekeraars – voor het beoordelen van een aanvraag – de volgende benadering aan te houden:

1. Alle beoordelaars hebben bij ten minste één en hetzelfde item (van de nummers 1 tot en met 4 van de ‘uiterlijke kenmerkenlijst’) aangegeven ‘vrij mannelijk’ of ‘heel mannelijk’, én
2. een genderteam² is van oordeel dat aangezichtschirurgie geïndiceerd is, en
3. de geconsulteerde chirurg/arts is van opvatting is dat aangezichtschirurgie geïndiceerd is én tot passabiliteitsverbetering zal leiden.

Beoordeling aangezichtschirurgie

Bij de aanvraag zijn meerdere ingevulde ‘uiterlijke kenmerken’ lijsten gevoegd. Ook zijn foto’s van het gezicht bijgevoegd.

Verweerder is van oordeel dat geen sprake is van een passabiliteitsprobleem. Een los kenmerk is volgens verweerder niet doorslaggevend voor een passabiliteitsprobleem. Het gaat om een geheel van kenmerken bij elkaar. Daarbij heeft de beoordeling niet vanuit verschillende invalshoeken plaatsgevonden. Bovengenoemde overige punten worden niet als argument door verweerder aangevoerd.

In de vier op 21 maart 2018 ingevulde ‘uiterlijke kenmerken lijsten’ worden kin, neus, kaak en voorhoofd als vrij- of heel-mannelijk aangegeven. De beoordeling staat weliswaar niet helemaal los van de indruk die iemand maakt op basis van andere lichaamskenmerken, maar in het standpunt van 2010 staat niet dat het bij een passabiliteitsprobleem gaat om het geheel van kenmerken. Als door

²Genderteams zijn gespecialiseerd op het gebied van geprotocolleerde behandeling van transseksuelen, zijn multidisciplinair samengesteld en werken – in ieder geval in Nederland – in één centrum samen. Veel Nederlandse transseksuelen zijn bij één van de twee Nederlandse genderteams onder behandeling. Het CVZ heeft zich eerder (d.d. 25 maart 2008) op het standpunt gesteld dat de zorg – wil deze voor vergoeding in aanmerking komen – niet per se door een in één centrum samenwerkend genderteam behoeft te worden verricht. Essentieel is wel dat er gedurende het gehele behandeltraject sprake is van een duidelijke regie door een ter zake deskundige.

beoordelaars vanuit verschillende invalshoeken consequent wordt aangegeven dat een uiterlijk kenmerk vrij- dan wel heel-mannelijk voorkomt, dan is er in principe een verzekeringsindicatie voor aangezichtschirurgie van de uiterlijke kenmerken die het meest aan het passabiliteitsprobleem bijdragen en die tot passabiliteitsverbetering zal leiden.

Zorginstituut Nederland
Zorg I

Datum
20 november 2019

Onze referentie
2019056395

De in eerste instantie beschikbare lijsten zijn echter inderdaad allen vanuit een zelfde professionele invalshoek (arts) ingevuld en geven daarom geen doorslaggevend beeld. Het niet mogelijk een eventueel passabiliteitsprobleem te beoordelen aan de hand van de beschikbare foto's.

Op 24 mei 2019 heeft verzoekster echter meerdere 'uiterlijke kenmerken lijsten' aan het dossier toegevoegd. Deze zijn, voor zover te ontcijferen, ingevuld door een psychiater, psycholoog, endocrinoloog, huisarts, dermatoloog, seksuoloog, ambulant begeleider en zorg coördinator. Het merendeel geeft aan dat uiterlijke kenmerken van kin, neus, kaak en voorhoofd vrij- of heel mannelijk voorkomen. Eenmaal wordt de kaak en tweemaal de neus als neutraal gezien.

Uit de lijsten blijkt dat tenminste wat betreft de kin en het voorhoofd consequent wordt aangegeven dat het kenmerk vrij- of heel mannelijk voorkomt. Conclusie is dat wat betreft de uiterlijke kenmerken kin en voorhoofd sprake is van een passabiliteitsprobleem. Verder is uit de brief d.d. 29 januari 2019 van MKA chirurg van het VUmc genderteam op te maken dat het genderteam aangezichtschirurgie ondersteunt. De beoogd chirurg is (2017) van mening dat aangezichtschirurgie tot verbetering van het passabiliteitsprobleem zal leiden. Daarmee is aangetoond dat verzoekster een indicatie heeft voor aangezichtschirurgie.

Beoordeling haartransplantatie

Verweerder wijst de aanvraag voor de haartransplantatie af. Verweerder geeft aan dat een haartransplantatie niet kan worden aangemerkt als doelmatige zorg gelet op de goedkopere alternatieven zoals een haarwerkje of pruik. De verzekeringsindicatie wordt niet ter discussie gesteld. Over de doelmatigheid kan het Zorginstituut in individuele gevallen geen advies geven. Het Zorginstituut merkt alleen op dat in het pakketadvies van 2007 is aangegeven dat haartransplantatie in het algemeen niet aangewezen is vanuit het oogpunt van doelmatige zorgverlening omdat (gedeeltelijke) kaalheid door middel van een pruik of haarstukje kan worden gecorrigeerd.³

Conclusie

Op grond van de beschikbare informatie in het dossier kan geconcludeerd worden dat verzoekster een indicatie heeft voor aangezichtschirurgie. Deze behandeling komt voor vergoeding in aanmerking ten last van de basisverzekering. Het Zorginstituut heeft geen adviesbevoegdheid met betrekking tot de haartransplantatie.

³ CVZ, Het CVZ-toetsingskader geeft aan dat de specifieke zorg aan transseksuelen grotendeels een te verzekeren prestatie is, 27-03-2007. Te raadplegen via:
<https://www.zorginstituutnederland.nl/publicaties/standpunten/2007/03/27/het-cvz-toetsingskader-geeft-aan-dat-de-specifieke-zorg-aan-transseksuelen-grotendeels-een-te-verzekeren-prestatie-is>

Het advies

Het Zorginstituut heeft kennisgenomen van de stukken en beoordeeld of verweerder terecht het gevraagde heeft afgewezen. Gelet op het bovenstaande adviseert het Zorginstituut tot toewijzing van het verzoek voor zover dat ziet op aangezichtscorrectie in de vorm van een voorhoofd- en kinreconstructie. Het Zorginstituut kan geen advies uitbrengen met betrekking tot de aangevraagde haartransplantatie.

Hoogachtend,



Hoofd afdeling Zorg

Zorginstituut Nederland
Zorg I

Datum
20 november 2019

Onze referentie
2019056395